

mension]. *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya ekonomichna*, no. 3 (2014): 32-39.

Lytvynenko, N. I. "Norma doviry ta sotsialno-ekonomichnyi rozvytok krainy" [Rule trust and socio-economic development]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 91 (2014): 39-49.

Lytvynenko, N. I. "Tolerantnist ta sotsialno-ekonomichnyi rozvytok krainy: kroskulturnyi vymir" [Tolerance and socio-economic development: original crosscultural dimension]. *Ekonomichnyi Visnyk NHU*, no. 4 (2014): 35-42.

Lytvynenko, N. I. "Norma «pravova povedinka» ta sotsialno-ekonomichnyi rozvytok krainy: kroskulturnyi vymir" [Norma "legal behavior" and social and economic development: original cross-cultural dimension]. *Ekonomichnyi Visnyk NHU*, no. 1 (2015): 27-33.

Lokk, D. *Dva traktata o pravlenii* [Two treatises on the board]. Cheliabinsk: Sotsium, 2007.

Minkov, M. "Monumentalism versus flexibility". http://www.sietareuropa.org/congress2007/files/congress2007_paper_Michael_Minkov.doc

Pan, L. V., and V Romanchenko, N. "Vplyv kultury na riven ekonomichnoi svobody i mizhnarodnu komertsiiu diialnist" [The impact of culture on the level of economic freedom and international business]. *Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia»*. *Ekonomichni nauky*, vol. 81 (2008): 61-65.

Swaleheen, M., and Stansel, D. "Economic Freedom, Corruption, and Growth". *Cato Journal*, vol. 27, no. 3 (2007): 343-358.

Tavares, S. "Do Freedom of Information Laws Decrease Corruption?". <http://mpr.ub.uni-muenchen.de/3560/>

УДК 005.336.4- 047.44:330.101.52:061.1

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ ЄС

© 2015 КАРДАКОВ О. Ю.

УДК 005.336.4- 047.44:330.101.52:061.1

Кардаков О. Ю. Аналіз динаміки інтелектуалізації економічної моделі ЄС

Використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій, перехід від індустріального до інформаційного суспільства, поява та розвиток креативного капіталу стали фундаментальними напрямками діяльності ЄС у сфері інтелектуалізації відтворювального процесу кінця ХХ – початку ХХІ століття. У статті визначено основні організаційно-економічними заходи того періоду. Метою дослідження є аналіз динаміки інтелектуалізації європейської економіки та обґрунтування етапів інтелектуалізації економіки ЄС. Розглянуті основні фактори, що вплинули на прискорену інтелектуалізацію економіки Європейського Союзу. Проаналізовано динаміку інтелектуалізації європейської економіки протягом усього часу існування ЄС. Визначено основні етапи інтелектуалізації економіки ЄС.

Ключові слова: інформаційне суспільство, креативний капітал, інтелектуалізація економіки, динамізація ринку, інтелектуальна власність.

Табл.: 1. **Бібл.:** 19.

Кардаков Олександр Юрійович – здобувач, кафедра міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

УДК 005.336.4- 047.44:330.101.52:061.1

Кардаков А. Ю. Анализ динамики интеллектуализации экономической модели ЕС

Использование новых информационно-коммуникативных технологий, переход от индустриального к информационному обществу, появление и развитие креативного капитала стали фундаментальными направлениями деятельности ЕС в сфере интеллектуализации воспроизводственного процесса конца ХХ – начала ХХІ столетия. В статье определены основные организационно-экономические мероприятия этого периода. Целью статьи является анализ динамики интеллектуализации европейской экономики и обоснование этапов интеллектуализации экономики ЕС. Рассмотрены основные факторы, которые повлияли на ускоренную интеллектуализацию экономики Европейского Союза. Проанализирована динамика интеллектуализации европейской экономики на протяжении всего времени существования ЕС. Определены основные этапы интеллектуализации экономики ЕС.

Ключевые слова: информационное общество, креативный капитал, интеллектуализация экономики, динамизация рынка, интеллектуальная собственность.

Табл.: 1. **Библ.:** 19.

Кардаков Александр Юрьевич – соискатель, кафедра международного учета и аудита, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

UDC 005.336.4- 047.44:330.101.52:061.1

Kardakov O. Yu. Analysis of Dynamics of Intellectualization of the EU Economic Model

The use of new information-communication technologies, the transition from industrial to information society, the emergence and development of creative capital became the basic directions of the European Union activities in the field of intellectualization of the reproduction process of the late 20th and early 21st century. The article defines the basic organizational and economic measures of this period. The article is aimed to analyze the dynamics of intellectualization of the European economy and substantiate the stages of intellectualization of the EU economy. The main factors that influenced the accelerated intellectualization of economy of the European Union have been considered. Dynamics of intellectualization of the European economy during the entire history of the European Union has been analyzed. The main stages of intellectualization of the EU economy has been determined.

Key words: information society, creative capital, intellectualization of economy, dynamization of the market, intellectual property.

Табл.: 1. **Библ.:** 19.

Kardakov Oleksandr Yu. – Applicant, The Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

Звернення впродовж 1970 – 1980-х рр. промислового етапу розвитку країн Західної Європи та їх перехід до постіндустріальної моделі зростання багато в чому виявився доволі суперечливим для багатьох з них, адже це, фактично, означало глибинну трансформацію посткейнсіанської моделі, наслідком чого мало б стати запровадження низки неоліберальних заходів, до

виконання яких далеко не всі були готовими. Основними факторами, які вплинули на процес інтелектуалізації господарства у період, що розглядається, були такі:

- ✦ *по-перше*, падіння попиту на продукцію базових галузей (вугільна промисловість, основна хімія, металургія) внаслідок використання на виробництві полімерних матеріалів, низки над-

національних заходів щодо охорони довкілля та значного зростання частки природного газу та ядерної енергії в енергетичному балансі європейських країн;

- ✦ *по-друге*, своєрідний «технологічний бум» на виробництві привів до появи нових галузей, які з часом назвали секторами національних економік; інноваційні сфери також потребували значного припливу інтелекту, який відтепер не мав лише національної обмеженості;
- ✦ *по-третьє*, зростаюча конкурентоспроможність провідних ТНК зумовила посилення їх структурними підрозділами патентної роботи. Саме в цей період почав формуватися ринок інновацій, патентів, ліцензій та інших дозвільних документів, натомість технологічний трансфер відкриттів та вдосконалень зумовив високий ступінь їх глобальної адсорбції;
- ✦ *по-четверте*, неймовірно зросла роль університетів, які перестали бути «середньовічним фундаментом» продукування знань, вмінь та навичок, а перетворилися у своєрідні інноваційні клуби, котрі не тільки навчали молодь з різних країн, але й акумулювали у своїх межах глобальну наукову еліту, переміщення і мобільність якої з одного ВНЗ до іншого стало нормою, а не «зрадництвом», як це вважалося з-поміж наукового і викладацького середовища раніше;
- ✦ *по-п'яте*, феномен інтелектуалізації та фінансова підтримка її складової – науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи (НДДКР, або ж R&D) стали важливими завданнями національних, наднаціональних і корпоративних політик, адже передбачали компліментарний спосіб надходження коштів до університетських лабораторій, дослідних майданчиків, а в подальшому й технопарків, технополісів, кластерів. Нерідко державні структури домовлялися з бізнесом про пріоритети фінансування та модель розподілу повноважень у селективних сферах. Наприклад, у Франції підприємницькі структури фінансували переважно прикладні дослідження, натомість бюджетні витрати держави скеровувалися, насамперед, на теоретичні.

Відтак, вже на зламі тисячоліть витрати держав ЄС та кандидатів на вступ на НДДКР становили від 0,1 до 3% ВВП, а в окремих скандинавських країнах подекуди й перевищували верхню межу цього інтервалу, перетворюючи, таким чином, Швецію, Данію та Фінляндію в країни, котрі знаходяться в центрі глобального трансферу технологій.

Дослідження інтелектуалізації економіки ЄС проводили у своїх наукових працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Волес В. [1], Сведсен Г. [2], Джоунс Р. [3], Мусис Н. [4], Нугент Н. [5], Зубченко Л. [6].

Метою статті є аналіз динаміки інтелектуалізації європейської економіки та обґрунтування етапів інтелектуалізації економіки ЄС.

Значних змін зазнав і корпоративний рівень відносин ТНК з наднаціональними інституціями, яскравим прикладом чого можуть вважатися ТНК «Philips» та «Fiat», які мали свої представництва в Брюсселі, що дозволило їм встановити пряме партнерство з Європейською Комісією в селективних сферах, зокрема в інформаційних технологіях, що підтвердили результати так званого Давіньйонського круглого столу (1979 р.) [1, с. 180].

Період 1990-х років у процесі комерціалізації інтелектуальної власності виявився доволі суперечливим, адже, з одного боку, прийшло розуміння значущості соціального капіталу, який датський дослідник Г. Сведсен (G. Svedsen) визначив як особливу дефініцію – «соціальний клей», що поєднує в собі секулярні норми, професійні стандарти, коди поведінки, а також обґрунтовані компетенції [2, р. 32], а з іншого – наявною була констатація факту нарощування ускладнення при ідентифікації товарів та послуг, що створювалися в новітніх сферах виробництва.

Наслідком змін, що мали місце у 1990-х рр. стало те, що країни не поспішали імплементувати неоліберальні новації в цих сферах. Також невизначеною, як свідчать результати опитування населення Єврокомісією, залишалася ситуація щодо переваг для підприємців, котрі були задіяні у сфері телекомунікацій, транспорту, інтелектуальної та промислової власності тощо.

1980 – 1990-ті роки виявилися надзвичайно важливими для продуцентів товарів та послуг ЄС, не лише виходячи зі зростаючих обсягів фінансування НДДКР, а й з огляду на значне загострення конкуренції в глобальній економіці. Ще у 1985 р. ухвалюється рішення про новий підхід до питань технічної гармонізації та стандартів [7], який заклав надійні підвалини для формування спільних підходів Європейського Союзу, у т. ч. в інтелектуальній сфері. Яскравим прикладом цього може бути те, що у 1993 р. з'явився так званий знак «СЕ», тобто торговельна марка Спільноти. У такий спосіб Європейський Союз стандартизував європейську продукцію та послуги, у т. ч. ті, що створювалися за допомогою поглибленої інтелектуальної діяльності. Тим не менше, уже подальші дії ЄС в інноваційній сфері потребували подальшого вдосконалення нормативно-правових відносин цього інтеграційного угруповання. За даними Н. Мусиса, вже наприкінці 90-х рр. XX ст. поширене використання цифрових та аналогових носіїв інтелектуальної власності забезпечувало понад 5% виробництва ВВП [4, с. 85].

Саме в цей період чітко визначається регулювання законодавства у сфері авторських і суміжних прав. Серед його найважливіших ліберацийних досягнень слід назвати допуск на територію Спільноти інших торговельних марок, у т. ч. у сфері інтелектуальної власності, за допомогою лише однієї процедури [8]. Проте вже у 1996 р. реєстрація торговельних марок в ЄС набула подальшого розвитку, а відтак й удосконалення у зв'язку із розширенням кола учасників Мадридської угоди щодо міжнародної реєстрації торговельних марок [9].

Тим не менше, упродовж 1990-х років ЄС не зміг забезпечити адекватне, щодо глобальних викликів, зростання економіки держав-учасниць, різниця в інте-

лектуальному компоненті котрих, як і раніше, залишлася доволі суттєвою. Найважливішими суперечками періоду, що слідував за розглянутим вище, стали: «генетичний конфлікт» в Європейській Комісії, розширення повноважень Генеральних директоратів (відтепер на один з них – DGXV «Внутрішній ринок» – була покладена відповідальність за додержання прав інтелектуальної власності), численні дискусії під час та після проведення Токійського і Уругвайського раундів ГАТТ/СОТ, коли серед країн Євросоюзу виникли значні розбіжності щодо того, хто саме має підписувати заключний документ – Єврокомісія або ж держави-учасниці, адже йшлося про надання послуг, права інтелектуальної власності та інвестицій, що виходили за межі юрисдикції наднаціональних інституцій ЄС. Таку нестійку ситуацію доволі чітко описали Вільям і Гелен Волеси [1, с. 552]. Неабияку роль у виникненні суперечок зіграла також відмінність у співфінансуванні компліментарних наукових проєктів, різне бачення політичних лідерів на подальшу інформаційну модель розвитку тощо.

Зазначені вище різні країнові та наднаціональні підходи зумовили потребу в чіткій ідентифікації інформаційного суспільства, що народжувалось, і визначенні його основних пріоритетів. Відомий європейський дослідник Н. Мусис, спираючись на рішення ЄС, що були ухвалені в період, що розглядається [10], сформулював своєрідні постулати нової моделі розвитку цього інтеграційного угруповання:

- ✦ покращення бізнес-середовища у процесі лібералізації ринку телекомунікацій; координація діяльності у цій сфері регулюючими інституціями;
- ✦ інвестування в дослідницьку діяльність з метою її інтенсифікації, а також у сфери, що забезпечують дослідження стану та динаміки інформаційного суспільства, яке включає також професійне навчання;
- ✦ визначення людини як основної цінності суспільства через надання їй доступу до широкого набору послуг з одночасним захистом інтересів споживачів;
- ✦ інтеграція глобальних технічних та інтелектуальних мереж, можливість взаємодії між системами надання послуг; охорона приватного життя та інтелектуальної власності [4, с. 314].

Використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій, перехід від індустріального до інформаційного суспільства, поява та розвиток креативного капіталу стали фундаментальними напрямками діяльності ЄС у сфері інтелектуалізації відтворювального процесу кінця ХХ – початку ХХІ століття. Основними організаційно-економічними заходами того періоду стали:

- ✦ опрацювання персональних даних та охорона приватного життя в телекомунікаційному секторі, насамперед у цифровій мережі інтегрального обслуговування (ISDN), а також у мобільних публічних мережах, що передбачалося Директивами 1995 р. [11] і 1997 р. [12];

- ✦ створення Європейського дослідницького простору [13], важливим контентом якого R. Jones вважає формування так званих технологічних лагів (інвестиції, учасники, фрагментації), які визначали їхню послідовність та існуючу секторальну основу [3, р. 325 – 326];
- ✦ розвиток та стимулювання Європейського цифрового контенту (ЄЦК) [14]. Основними сферами взаємодії в межах ЄЦК були визначені: сфера інформатизації державного менеджменту, мовної та культурної адаптації, динамізація ринку. В основі реалізації цієї амбітної, у цілому, програми лежали розвиток культури, технологій, креативності та можлива їх комерціалізація;
- ✦ стимулювання електронної торгівлі, головною метою чого стало скорочення посередників, запровадження нової моделі розв'язання онлайн-спорів, запровадження та широкий доступ використання права електронного підпису [15];
- ✦ розвиток та модернізація телекомунікаційних мереж і доступу до послуг, що в них створюються [16].

Початок ХХІ століття був ознаменований швидкими, проте не завжди вдалим з боку основних євроструктур, змінами в європейській економіці з численними суперечностями на національно-наднаціональному рівні взаємодії, що було викликано різним рівнем технологічного розвитку країн ЄС, диференційованим характером інвестування НДДКР, національно специфічною виробництва і, разом з тим, доволі суперечливим сприйняттям інновацій, що надходили. Разом з тим, фактично всі держави ЄС сходилися на думці про нагальну потребу колективного захисту інтелектуальної власності, загальна графічна модель якої відтепер складалася з шести основних компонентів: патенти, дизайнерські права, виконавчі права, авторські права, торгові марки та права на базу даних. Кожен з цих секторів потребував чіткого юридичного визначення та розроблення економічних механізмів захисту трансформованої в конкретні вироби або ж послуги інтелектуальної праці.

Основні завдання Європейського Союзу в інтелектуально-інноваційній сфері на період 2000 – 2010 рр. вдалося, на нашу думку, встановити російській дослідниці О. Буториній. Йдеться насамперед про таке:

- ✦ забезпечення достатньої пропозиції висококваліфікованої робочої сили;
- ✦ підвищення якості досліджень, що фінансуються державним сектором; посилення зв'язків з бізнесом;
- ✦ створення сприятливого клімату для нових компаній, в основі діяльності яких лежать інноваційні технології (стартапи);
- ✦ ефективний та цілеспрямований захист інтелектуальної власності;
- ✦ розроблення загальних правил конкуренції, зокрема тих, що сприяють інноваціям;
- ✦ розвиток інструментів фінансового ринку, котрий дозволяє покращити фінансування [17, с. 355].

Втім, зазначені вище напрями подальшої трансформації ЄС ідентифікували лише прагнення угруповання покращити процес розвитку інтелектуального капіталу, захисту прав споживачів та відстояти у правовий спосіб продуцентів товарів та послуг, адже експорт піратських копій на територію Європейського Союзу суттєво зростав.

Головна увага Європейського Союзу того часу була скерована на досягнення інноваційного прориву, основою чого, на думку Н. Мусиса, був перехід від лінійної моделі запровадження новацій, що ідентифікуються «ізолюваністю інноваційного акту» [4, с. 322], до так званого інтерактивного процесу, котрий ґрунтується переважно на верхніх фазах його здійснення, тобто на застосуванні високих технологій, а також частково на нижніх – ринкових, де головними трендами виступають глобальний попит і глобальна пропозиція.

Основним науковим методом, що був покладений в основу нової інноваційної стратегії, став метод відкритої координації. Попри те, що він вперше був розроблений наприкінці 1990 рр. і зазвичай означав один із підходів, за Н. Нугентом (*N. Nugent*), до макроекономічного регулювання, вже у березні 2000 р. в удосконаленому вигляді він був використаний при розробці Лісабонської стратегії [5, р. 297]. Амбіційний характер зазначеної вище стратегії був багатоманітним у чому невинуватим, адже планувалося, що впродовж наступних десяти років ЄС може не лише наздогнати своїх основних конкурентів – США і Японію в технологічній та комунікаційній сферах, а й суттєво випередити їх. Зробити це, не збільшуючи відсоток відшкодування національних бюджетів, було надзвичайно важко. Одні країни підвищували «планку» фінансування НДДКР, як, приміром, Швеція, і доводили її до рівня 4,0%, натомість інші – Мальта, Кіпр, Болгарія, Румунія – були глибоко переконані в тому, що цього робити не варто, адже бюджетний дефіцит, критична норма урядових боргів та значні соціальні проблеми в економіці як «нових», так і «старих» членів ЄС ускладнювали реалізацію глобальних планів Європейської Комісії. Серед інших проблемних моментів реалізації Лісабонської стратегії були такі: значна «розпорошеність» цілей (їх налічувалося 28 основних і 120 додаткових), повністю реалізувати які було не реально; нечітка визначеність сфер відповідальності основних євроструктур: початок економічної кризи в Європі, котрий виявився найбільш відчутним у період 2002 – 2003 рр. і організаційно співпав з початком реалізації Стратегії. Подальші спроби інституцій ЄС «врятувати» Лісабонську стратегію виявилися марними і такими, що потребували суттєвої корекції, головним чином, фінансової та організаційної. Втім, попри всю недосконалість цього документу, він мав й певні переваги, адже спирався на важливий ресурс Шостої, а з часом і Сьомої рамкової угоди (*Seventh Framework Programme European Community for Research, Technological Development*), що діяла протягом семи років (2007 – 2013 рр.). Водночас слід зазначити, що в розділі «Співробітництво» було вже чітко виокремлено новий напрямок – інформаційні та комунікативні технології. Ще одним позитивним

елементом реалізації Стратегії слід вважати, на думку Л. Зубченко, фундаментальну роль малих і середніх підприємств (SME), яких налічувалося у 2005 р. близько 23 млн одиниць, і ними створювалось близько 50% ВВП ЄС. Саме на них були скеровані заходи щодо зменшення кількості обмежувальних дій та формальностей [6, с. 2].

Уже наприкінці десятиліття реалізації Лісабонської стратегії стали відомі й певні результати, які доволі ілюстративно представлені в *табл. 1*.

Як випливає з *табл. 1*, лідерство перших чотирьох країн у реалізації завдань Лісабонської стратегії є очевидним, натомість показники Польщі є значно нижчими і засвідчують хоча й позитивні тенденції її подальшої технологізації, проте, водночас із цим, доволі високий ступінь дистанціонування від інноваційних лідерів ЄС. Значною перевагою періоду 2000 – 2010 рр. була доволі масштабна інституалізація інтелектуального простору Європейського Союзу, яка включала створення надзвичайно важливих інституцій, зокрема:

- ✦ Європейського дослідницького простору, котрий охоплював такі напрями бізнес-активності: створення спільного дослідницького ринку, в межах якого здійснюватиметься вільний трансфер знань, науковців та технологій; ефективну координацію на рівні ЄС, національній та регіональній науково-технічній політики держав-членів; підтримка та лобювання дослідницьких ініціатив, що реалізуються на рівні всього інтеграційного угруповання;
- ✦ Європейську дослідницьку раду, яка мала підтримувати насамперед ті дослідження, які вважаються пріоритетними на думку самих вчених;
- ✦ Європейський інститут технологій та інновацій, у межах якого об'єднуватимуться освітні програми, дослідження та інновації світового рівня;
- ✦ Європейські технологічні платформи, котрі були спеціально створені для розвитку найновіших технологічних розробок.

Наведені вище інституції передбачали доволі швидке оновлення інструментів захисту інтелектуальних прав, і вже у 2011 р. у спеціальному Посланні Комісії був визначений компонентний склад Прав захисту інтелектуальної власності (*Intellectual Property Rights «IPR»*), що охоплював торгові марки, дизайнерські рішення, патенти, копірайтерство, географічні індикатори, права захисту товаровиробників [19].

Таким чином, Європейський Союз поступово переходив до нової моделі свого технологічного розвитку «Горизонт 2020», в якому були максимально враховані вади Лісабонської стратегії та нагромаджений великий досвід секторальних і горизонтальних змін.

Наведене вище дозволяє більш системно підійти до виокремлення особливостей еволюції інтелектуалізації економічного розвитку Європейського Союзу, в межах якого чітко просліджується циклічність технологічних змін, значні коливання сукупного попиту та сукупної пропозиції, прискорений рух інтелекту та зумовлена цим висока міграційна динаміка сукупної робочої сили, насамперед тієї її частини, що належить до креативного класу.

Прогрес в реалізації Лісабонської стратегії (Лісабонський індикатор, 2008) по деяких країнах ЄС [18, с. 155]

Країна	Фінальний індекс		Субіндекси, ранг						
	Ранг	Показник	Інформаційне суспільство	Інновації НДДКР	Лібералізація	Мережеве підприємство	Фінансовий сервіс	Соціальне включення	Сталий розвиток
Швеція	1	5,71	1	2	3	4	1	3	2
Данія	2	5,64	3	3	4	2	2	1	4
Фінляндія	3	5,64	7	1	6	6	4	2	1
Нідерланди	4	5,44	2	5	1	7	3	4	7
Австрія	5	5,34	6	8	2	5	5	6	6
Німеччина	6	5,34	9	4	5	1	9	9	5
Франція	8	5,12	10	9	10	3	10	14	11
Великобританія	9	5,12	5	7	11	9	11	15	12
Іспанія	17	4,52	17	14	14	13	14	19	18
Угорщина	22	4,18	22	19	21	22	23	24	33
Польща	26	3,76	26	22	25	26	25	26	24

Відтак, користуючись принципами: *історизму*, під яким слід розуміти етапну обумовленість процесу інтелектуалізації європейської економіки та її ув'язаність зі значними змінами в суспільстві; *компліментарності*, що визначає оптимальну формулу необхідного поєднання фінансових ресурсів всього інтеграційного угруповання та країн-членів; *технологічності*, котрий передбачає швидке оновлення існуючих способів виробництва товарів та послуг, нами була розроблена системна модель еволюційних періодів інтелектуалізації економіки ЄС, що включає шість основних періодів з часовим лагом у 10 років (за виключенням першого).

З огляду на викладене вище, можна стверджувати, що зародження інтелектуальної економіки в Європейському Союзі мало місце ще у 1957 р., коли був підписаний та ратифікований Римський договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства. Саме тоді розпочалося стрімке нарощування значущості європейської інтелектуальної економіки, визначення прав та обов'язків різних сторін, що беруть участь у відтворювальному процесі, та пошук оптимальної моделі координації на національному та наднаціональному рівнях.

На другому етапі мав місце перехід більшості держав – членів ЄС до постіндустріального суспільства, коли зросло розуміння потреби у змінах, а також мало місце загострення суперечностей між основними акторами континентального ринку щодо ціни на їх продукцію і формат експлуатації технологій, торговельних марок тощо. Розпочалося формування наднаціональних інституцій, на які покладалися регуляторні та нормативно-правові функції.

1980 – 1990 рр. характеризувалися визначенням змісту, характеру та цінностей інновацій у процесі їх трансферу, а також встановленням регламентних рамок

корпоративних відносин. Елементами бізнес-мотивації на додаток до вже існуючих стало створення інструментів переважно економічного регулювання, а також сфер, де вони могли застосовуватися.

Четвертий період (1990 – 2000 рр.) ознаменувався посиленням правової регламентації інтелектуалізації економіки ЄС, наслідком чого стало розроблення механізмів регулювання. Важливим здобутком цього періоду стало створення континентальної мережі трансферу авторських і суміжних прав.

На п'ятому етапі (2000 – 2010 рр.) найбільшою невдачею Європейського Союзу стала реалізація Лісабонської стратегії, яка не лише не досягла своєї мети, а й значною мірою дистанціювала країни ЄС в плані досягнення технологічного прориву. Головним елементом активізації на цьому часовому лагу виявилась інтеграція Спільноти до глобальних мереж, щоправда з різними секторальними і країновими домінантами.

Шостий етап, що розпочався у 2010 р. і триває зараз (швидше за все, до 2020 р.), характеризує секторальна та горизонтальна диференціація інтелектуальної економіки, а основним елементом активізації стала інтелектуальна адсорбція глобальних технологій.

ВИСНОВКИ

Основними факторами, що вплинули на прискорену інтелектуалізацію економіки Європейського Союзу, були: падіння попиту на продукцію базових галузей, яка ще в 1950 – 1960 рр. вважалася основою європейської індустріальної моделі; поява нових секторів національних економік, що потребували значного припливу інтелектуального ресурсу; зростаюча конкурентоспроможність провідних європейських ТНК, які вели масштабну патентну роботу і виступали глобальними інноваторами; зростання ролі університетської освіти,

котра з часом перетворилась у своєрідний інноваційний клуб з розгалуженими світовими зв'язками та механізмом комерціалізації; суттєва підтримка НДДКР з боку національних і наднаціональних структур; спрощена модель трансферу інновацій від дослідницьких центрів до корпорацій.

Динаміка інтелектуалізації європейської економіки протягом усього часу існування ЄС була не стійкою, а такою, що мала різновекторний, в окремі часи, характер, що відображалось на окремих країнових і секторальних результатах розвитку, зокрема на ефективності інноваційної політики взагалі.

Основними етапами інтелектуалізації економіки ЄС є такі: становлення європейської моделі інтелектуалізації економіки (1957–1970 рр.), перехід до постіндустріального суспільства (1970–1980 рр.), корпоративізація авторських прав (1980–1990 рр.), правова регламентація економічної діяльності (1990–2000 рр.), так званий «Лісабонський провал» (2000–2010 рр.), секторальна і горизонтальна диференціація (розпочався у 2010 р. і триває зараз). Основними елементами активізації політики, що реалізуються в ЄС, є розуміння потреби і бачення власних стратегічних інтересів, формування відповідальних інституцій, створення інструментів, регулювання, розроблення фінансових механізмів реалізації; інтеграція до глобальних мереж, глобальна інтелектуальна адсорбція. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Волес В.** Творення політики в Європейському Союзі / В. Волес, Г. Волес / Пер. з англ. Руслан Ткачук. – К.: Основи, 2004. – 871 с.
2. **Svedsen G.** The Political Economy of the European Union: Institution, Policy and Economic Growth / G. Svedsen. – Cheltenham: Edward Elgar, 2003. – 195 p.
3. **Jones R.** The Politics and Economics of the European Union / R. Jones. – 2nd Edition. – Cheltenham: Edward Elgar, 2001. – 523 p.
4. **Мусис Н.** Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис / Пер. з англ. – К.: «К.І.С.», 2005. – 466 с.
5. **Nugent N.** The Government and Politics of the European Union / N. Nugent. – 7th Edition. – London: Palgrave Macmillan, 2010. – 486 p.
6. **Зубченко Л.** Лиссабонская стратегия: разочарования и надежды / Л. Зубченко // Перспективы-инфо [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.perspektivy.info/rus/ekob/lissabonskaja-strategija
7. OJ C 136, 04.06.1985, p. 1 – 9 [Electronic resource]. – Mode of access: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=celex:31985Y0604\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=celex:31985Y0604(01))
8. Council Regulation O.J. L 11, 14.01.1994 and Council Regulation 3288/94, O.J. L 349, 31.12.1994 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://oami.europa.eu/en/mark/aspects/reg/reg4094.htm>
9. Commission proposal, O.J. 293, 05.10.1996 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:C:1996:293:TOC>
10. COM (96) 395, 24.08.1996.
11. Directive 95/96 O.J. L 281, 23.11.1995 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1995:281:TOC>
12. Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of

personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector // OJ L. 024. 30.01.1998 P. 1 – 8.

13. Commission (2000). Toward a European Research Area, COM (2000), 6 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52000DC0006>

14. Decision 2001/48, O.J. L 14, 18.01.2001 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:L:2001:014:TOC>

15. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market // OJ L. 178.17.07.2000. P. 1 – 16.

16. Regulation 2887/2000, O.J. L 336, 30.12.2000 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=OJ:L:2000:336:TOC>

17. Европейская интеграция / Под ред. О. В. Буториной. – М.: Издательский дом «Деловая литература», 2011. – 720 с.

18. The Lisbon Strategy 2000 – 2010. An analysis and evaluation of the methods used and results achieved, 2010. – EMPL [Electronic resource]. – Mode of access: www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/20/107/8ATT24270

19. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European economic and social Committee and Committee of the Regions. Brussels, 24.5.2011. Com (2011) 287 final [Electronic resource]. – Mode of access: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf

Науковий керівник – Крамаренко Р. М., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

REFERENCES

- “Council Regulation O. J. L 11, 14. 01. 1994 and Council Regulation 3288/94, O. J. L 349, 31. 12. 1994”. <http://oami.europa.eu/en/mark/aspects/reg/reg4094.htm>
- “Commission proposal, O. J. 293, 05. 10. 1996”. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:C:1996:293:TOC>
- COM (96) 395, 24.08.1996.
- “Comission (2000). Toward a European Research Area, COM (2000), 6” <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52000DC0006>
- “Communication from the Comission to the European Parliament, the Council, The European economic and social Committee and Committee of the Regions”. http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf
- “Directive 95/96 O. J. L 281, 23. 11. 1995”. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:1995:281:TOC>
- “Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector”. OJ L. 024. 30. 01. 1998 P. 1 - 8. .
- “Decision 2001/48, O. J. L 14, 18. 01. 2001”. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:L:2001:014:TOC>
- “Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market”. OJ L. 178. 17. 07. 2000. P. 1 - 16. .
- Evropeyskaia integratsiia* [European integration]. Moscow: Delovaia literatura, 2011.
- Jones, R. *The Politics and Economics of the European Union*. Cheltenham: Edward Elgar, 2001.
- Musys, N. *Use pro spilni polityky i Evropeiskoho Soiuzu* [All of the common policy of the European Union]. Kyiv: K. I. S., 2005.
- Nugent, N. *The Government and Politics of the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2010.

"OJ C 136, 04.06. 1985, p. 1 – 9". [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=celex:31985Y0604\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=celex:31985Y0604(01))

"Regulation 2887/2000, O. J. L 336, 30. 12. 2000". <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=OJ:L:2000:336:TOC>

Svedsen, G. *The Political Economy of the European Union : Institution, Policy and Economic Growth*. Cheltenham: Edward Elgar, 2003.

"The Lisbon Strategy 2000 - 2010. An analysis and evaluation of the methods used and results achieved, 2010". www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/20/107/8ATT24270

Voles, V., and Voles, H. *Tvorennia polityky v levropeiskomu Soiuzi* [Creation policy in the European Union]. Kyiv: Osnovy, 2004.

Zubchenko, L. "Lissabonskaia strategija: razocharovaniia i nadezhdy" [Lisbon strategy: the frustration and hope]. *Perspektivy-info*. www.perspektivy.info/rus/ekob/lissabonskaja-strategija

УДК 330.341.2:339.9

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНСТИТУТЫ АДАПТАЦИИ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ СИСТЕМ ОТКРЫТОГО ТИПА К ПРОЦЕССАМ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

© 2015 МИКОЛЕНКО Е. П.

УДК 330.341.2:339.9

Миколенко Е. П. Экономические институты адаптации хозяйственных систем открытого типа к процессам глобализации

Целью статьи является развитие представления о факторах обеспечения динамической стабильности хозяйственных систем открытого типа в условиях постиндустриального развития. При анализе и обобщении научных трудов зарубежных и отечественных ученых были выделены современные формы сетевых взаимодействий экономических субъектов рынка. В результате исследований были охарактеризованы сетевые акционерные и неакционерные межфирменные связи. Раскрыта специфическая роль сетевых институтов в гибком каркасе вертикально интегрированных структур, что позволяет обеспечить последним, с одной стороны, собственную адаптивность и устойчивость, с другой стороны, – стабильность хозяйственных систем в условиях постиндустриального развития экономики и усиления конкуренции. Выделены наиболее жизнеспособные экономические институты, которые склонны к институциональному обогащению собственного устройства и получение синергии. Сделан вывод о том, что сетевые институты обеспечивают интеграцию экономических систем открытого типа в глобальное пространство и имеют специфические возможности приспособления системы к изменениям глобальной среды.

Ключевые слова: транснациональная корпорация, сетевые институты, корпоративный капитал, кластер.

Табл.: 1. **Библ.:** 15.

Миколенко Елена Петровна – преподаватель кафедры экономики предприятия, Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия» (ул. Лермонтовская, 27, Харьков, 61000, Украина)

E-mail: shapovaloval@inbox.ru

УДК 330.341.2:339.9

UDC 330.341.2:339.9

Миколенко О. П. Економічні інститути адаптації господарських систем відкритого типу до процесів глобалізації

Mykolenko O. P. Economic Institutions for Adaptation of the Open-Type Economic Systems to Globalization Processes

Метою статті є розвиток уявлення про фактори забезпечення динамічної стабільності господарських систем відкритого типу в умовах постіндустріального розвитку. При аналізі та узагальненні наукових праць зарубіжних і вітчизняних вчених було виділено сучасні форми мережевих взаємодій економічних суб'єктів ринку. У результаті досліджень були охарактеризовані мережеві акціонерні та неакціонерні міжфірмові зв'язки. Розкрито специфічну роль мережевих інститутів у гнучкому каркасі вертикально інтегрованих структур, що дозволяє забезпечити останнім, з одного боку, власну адаптивність і стійкість, з іншого боку, – стабільність господарських систем в умовах постіндустріального розвитку економіки та посилення конкуренції. Виділено найбільш життєздатні економічні інститути, які схильні до інституціонального збагачення власного устрою та отримання синергії. Зроблено висновок, що мережеві інститути забезпечують інтеграцію економічних систем відкритого типу в глобальний простір і мають специфічні можливості пристосування системи до змін глобального середовища.

Ключові слова: транснаціональна корпорация, мережеві інститути, корпоративний капітал, кластер.

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Миколенко Елена Петровна – викладач кафедри економіки підприємства, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія» (вул. Лермонтовська, 27, Харків, 61000, Україна)

E-mail: shapovaloval@inbox.ru

The article is aimed to develop a conception about factors of achieving dynamic stability of the open-type economic systems in conditions of postindustrial development. In the analysis and synthesis of scientific works by foreign and domestic scholars, current forms of network interactions of economic entities on the market have been allocated. As result of research, the network-based corporate and non-corporate inter-firm relations have been described. The specific role of the network institutions in the flexible framework of the vertically integrated structures has been disclosed, which, on the one hand, provides the latter with their own adaptability and resistance, on the other hand, provides stability of economic systems in the context of the postindustrial economy and increased competition. The most viable economic institutions, which are prone to institutional beneficence of their own organization and obtaining synergy, have been allocated. It has been concluded that the network institutions ensure the integration of the open-type economic systems into global space and have specific capabilities of adapting the system to changes in the global environment.

Key words: multinational corporation, network institutions, corporate capital, cluster.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 15.

Mykolenko Olena P. – Lecturer of the Department of Economics of the Enterprise, Kharkiv University of Humanities (vul. Lermontovska, 27, Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: shapovaloval@inbox.ru

Развитие современного рынка требует понимания и теоретического осмысления принципов рыночной самоорганизации, которая закладывает способности эндогенной эволюции открытой экономиче-

ской системы [1, с. 115]. Институциональное определение рынка может быть представлено как «система экономических отношений, связанных с обменом товаров и услуг на основе широкого использования различных